SERIE LESEREN

Løssalgspris kr 5,— inkl. moms

Nr. 6
(Nr. 1 - 1978)

Blad for tegneserie-interesserte

Av innholdet:

Elin Amundsen:
PÅVIRKNING – myte eller fakta?

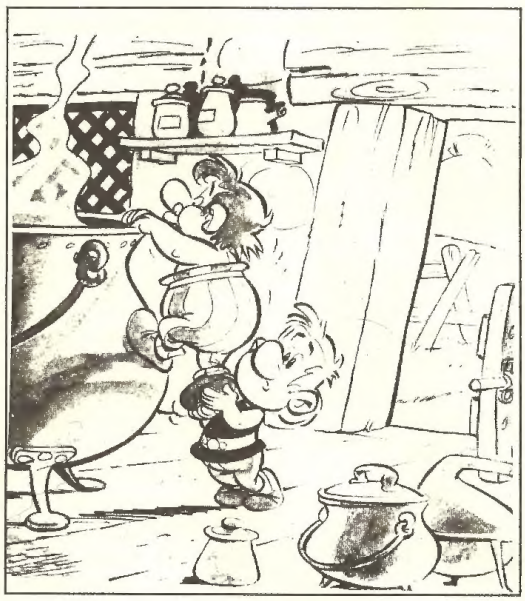

Forfatteren av Asterix-serien
René Goscinny er død
Side 3.

Johan Vilde
en svensk spenningsserie

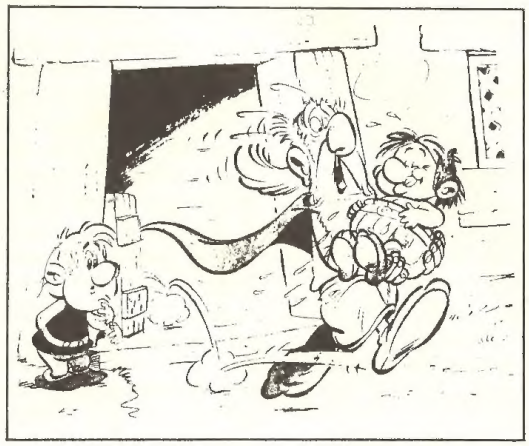

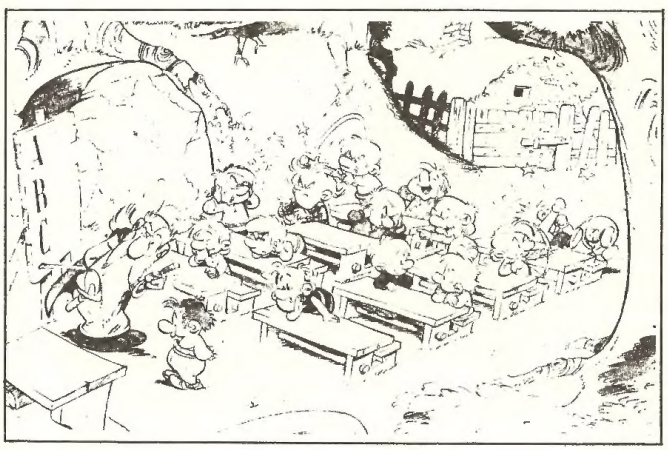

bc-F 349 06

Blir vi påvirket?

Påvirkes vi på noen måte av det vi ser og leser — av filmer, tegneserier, bøker og fjernsynsprogrammer?

La oss håpe det. Ellers ville det jo være meningsløst å skrive noe som helst. Vi hadde heller ikke hatt reklame om ikke smarte markedsføringsfolk hadde funnet ut at det er noe som heter påvirkning. Serieleseren prøver også å påvirke. Når Leif Wølner og Jon Gisle og Freddy Milton skriver i bladet, er det for å påvirke leseren i retning av større kunnskaper om tegneserier, og for å vekke leserens kvalitetssans. Wølner har dessuten den uttalte hensikt å påvirke i retning av latter. Den samme hensikten hadde René Goscinny med sine Asterix-serier og Carl Barks med sine Donald-historier.

Et håndfast eksempel på påvirkning fra et annet medium gir det TV-programmet som i forfjor fikk tusener av vettaskremte nordmenn til å stumpe røyken. Et mindre hyggelig eksempel var det som ifølge pålitelige kilder skjedde i Sverige for noen år siden: Som følge av fjernsynets og avisenes hysteriske dekning av gissel«dramaet» på Norrmalmstorg, gav noen gutter seg til å leke ranere og gisler. De tok etter fjernsynets beskrivelser i minste detalj; blant annet etterapte de ranernes trusel om å henge gislene, og noen av barna fikk en løkke lagt rundt halsen, akkurat som de virkelige gislene. Så gikk det galt, en av guttene ble virkelig hengt — og drept. Det hører med til historien at ingen av massemediene torde bringe akkurat denne nyheten videre!

Det er opplagt at påvirkning *kan* finne sted. Dermed er det ikke sagt at påvirkning nødvendigvis finner sted hver eneste gang vi slår på Dagsrevyen eller leser siste nummer av Sølvpilen. Det interessante spørsmålet er derfor: Hvordan — under hvilke omstendigheter blir man påvirket? Og hva med tegneserier? Er de så farlige som mange ville ha det til i 50-årene, eller er serienes påvirkningsevne snarere mindre enn f.eks. filmens og fjernsynets? Dette er spørsmål som Elin Amundsen tar opp i en artikkel inne i bladet.

Alle barn leser tegneserier, men serier er ikke *bare* barnelesning, selv om mange tror det. Denne misforståelsen vil Serieleseren gjerne gjøre sitt til å ta livet av. Bjørn Alstad har sett litt på de tallene vi har om voksnes Donald-lesning, og i dette nummeret forteller han om noen av de resultatene han har kommet til.

Fra serienes plass i samfunnet til seriene selv: I forrige leder bebudet jeg stoff om René Goscinny, men lite ante jeg da at dette stoffet skulle få form av en nekrolog. Og lite ante Leif Wølner at hans avsluttende Obelix-artikkel skulle bli et slags farvel med Goscinny. Både kunstnerisk og rent økonomisk etterlater Goscinny seg et tomrom som skal bli vanskelig å fylle.

Neste nummer av Serieleseren blir av det lettere slaget. Hovedoppslaget blir et intervju med Lee Falk.

Hilsen Sam.

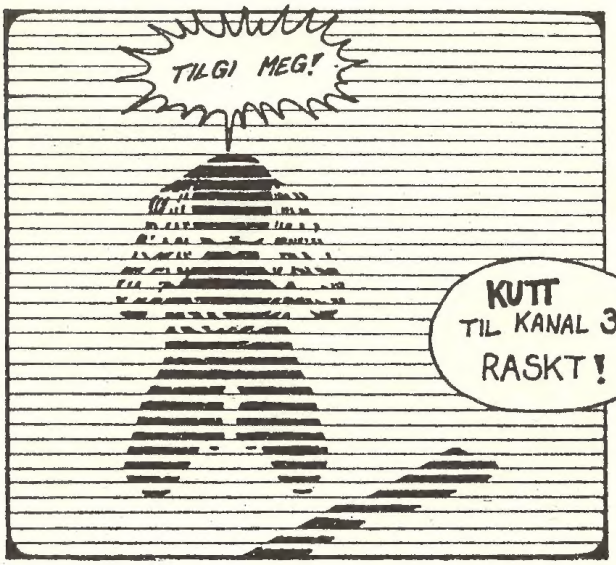

Litt norsk science fiction

Siste norske science fiction-samling fra Gyldendal, *Dragsug,* inneholder to tegneserier av kjente undergrunnsstørrelser. — Terje Nordberg skildrer en mann som gjennom et teknisk eksperiment blir forandret til ren ånd; men mest interessant er nok Haakon W. Isachsens *Duell.* Den foregår i en ikke særlig fjern framtid, hvor gladiatorkampene blir gjenopplivet i moderne skikkelse, nå som en kamp mellom indianer og hvit for et dramatikkhungrende publikum som «vil ha tilnærmet *virkelighet.* Ekte *blod* — ikke tomatketchup!» Isachsens serie er et eksempel på hvordan man kan bruke tegneserieformen til å si noe med mening i. Den er dessuten fint disponert og godt tegnet, selv om den hadde fortjent et større format enn det Gyldendals lanternebøker kan gi.

Fra Håkon W. Isachsens *Duell.*

"Goscinny" slik hans tre viktigste tegnere så ham: Fra venstre Tabary, Uderzo og Morris.

For en tegneserievenn er det knapt mulig å forestille seg verden uten Asterix. Likevel er det det vi nå må belage oss på, for i begynnelsen av november kom den triste meldingen fra Frankrike om at forfatteren av serien, René Goscinny, er død, bare 51 år gammel. Dette er noe bortimot en katastrofe, for Goscinny var et av de aller største talentene man har sett innen europeisk tegneseriekunst. Han var redaktør for det franske seriebladet Pilote og laget flere av dagens aller mest populære serier, som nå kanskje må gå inn. Hans død kan også få økonomiske konsekvenser for tegneserieforlag over hele Vest-Europa, konsekvenser ingen ennå aner rekkevidden av.

René Goscinny 1926–1977

Goscinny var fransk, men vokste opp i Argentina. Han begynte så smått som tegner under et opphold i USA da han var i 20-årene, men i de siste 25 år av sitt liv arbeidet han i Frankrike, og det er i den fransk-belgiske serietradisjon han hører hjemme. Her har han nøyd seg med å skrive manuskripter til serier som andre har tegnet. Minst 30 forskjellige serier ble det i løpet av disse årene, og han kunne være utrolig produktiv; i 1957, for eksempel, vekslet han mellom ikke mindre enn 16 ulike tegneserier.

De fleste av Goscinnys produkter fikk kort levetid. Men i tillegg til disse har han vært med på tre virkelig store suksesser, sammen med tre av seriemediets fremste tegnere.

Det begynte med *Lucky Luke.* Denne parodiske western-serien ble de første ti årene etter krigen både skrevet og tegnet av Maurice de Bevère (alias Morris), men i 1955 overlot han forfatterjobben til Goscinny, som etter hvert utvidet persongalleriet, dels med parodierte autentiske skikkelser fra Vestens histore (Calamity Jane, Billy the Kid), dels med fargerike oppdiktede bifigurer (Daltonbrødrene). Lucky Luke, mannen som trekker hurtigere enn sin egen skygge, er helt i en så overdreven grad at det er fullstendig komisk. Dette, og skurkenes forskjellige feiltrinn, gjør denne relativt enkelt fortalte serien til en god western-parodi, som mange sikkert, uansett alder, setter stor pris på.

Astérix kom i 1959. Goscinny hadde allerede før dette samarbeidet med tegneren Albert Uderzo, bl.a. om den komiske indianerserien *Oumpah Pah.* Astérix ble etter hvert en suksess av de helt store — blant annet trykte de Gaulle ham til sitt bryst og lot den første franske satellitt bære navnet Astérix. Serien er et glimrende eksempel på at kvalitet og kommersiell masseproduksjon ikke alltid er to uforenlige størrelser. 24 Astérix-album ble det; for nærmere analyse av disse viser jeg til Leif Wølners artikkel i dette og forrige nummer av Serieleseren.

Iznogoud (navnet er ingen tilfeldighet) er mindre kjent i Norge. Først i 1977 begynte Hjemmet å utgi denne serien i albumform, men det er mer i vente. Den ble startet i 1962 av Goscinny og Jean Tabary. Alt dreier seg om ett eneste tema: den onde storvesiren som prøver å styrte kalifen så han kan bli kalif selv. Dette ville med en dårligere forfatter ha endt i den mest hjelpeløse monotoni, men resultatet har i virkeligheten blitt det stikk motsatte: Innenfor Iznogoud-seriens snevre rammer utfolder Goscinnys fantasi seg så viltert at selv ikke Astérix kan oppvise maken. Det fins ikke grenser for hvilke absurde metoder den kriminelle vesiren kan finne på å benytte seg av (inklusive trolldom av ulik og skummel art). Og det hele blir framstilt i Tabarys pussige tegnestil, som ved første øyekast virker uvøren, men som i virkeligheten er full av nøye planlagte detaljer.

Hva skjer nå? Lucky Luke, som tidligere var et rent Morris-produkt, kan kanskje bli det igjen. Men hva med Astérix, som i så høy grad var et tomannsverk? Vi får håpe at rettighetshaverne ikke lar seg friste av de økonomiske gevinstmulighetene til å forsøke å utgi serien med en ny forfatter. En Astérix i degenerasjon à la Donald ville være direkte tragisk. Da er det bedre om Astérix blir et avsluttet kapittel av tegneseriehistorien.

Jon Gisle.

Obelix
OG HANS TAPRE GALLERE

Leif Wølner: del 2

Obelix er landsbyens fremste beskytter, og romernes største skrekk. Som sådan har han krav på en viss respekt — og utgjør sammen med høvding Majestix (formann), Miraculix og Asterix landsbyens høyeste Råd. Eller han er i hvert fall til stede på møtene. Obelix tilhører ikke akkurat landsbyens intelligensia! Et av de hyppigst forekommende symptomer på Obelix', dumhet er hans ustyrlige latteranfall. De inntreffer gjerne på de mest uegnede tidspunkter. Dersom en situasjon kan misoppfattes, misoppfatter Obelix den, og ofte med en langglad latter som ikke bidrar synderlig til å gjøre situasjonen bedre. Og dersom han en sjelden gang *har* oppfattet et humoristisk poeng, kan hans henrykkelse strekke seg over flere seriesider. Et annet symptom er hans evig optimistiske tro på at han i slagsmål skal få lov til å ha alle romerne for seg selv. (Én enkelt gang, i Obelix & Compagnie, fikk han dem dog i bursdagsgave). Og til sin dødsdag — måtte den som før sagt aldri komme — vil han indignert avvise enhver antydning om at han muligens er blitt en antydning for *tykk*. . .

I historien om Tvekampen feirer Obelix' stupiditet ekstra store triumfer! Takket være ham mister Miraculix for en tid hukommelsen, likeledes «legen» som skal kurere trollmannen; og det er så vidt at ikke Obelix presterer å knekke Miraculix for annen gang. . . Riktignok påfører han til slutt også motstandernes høvding Brutalix et hukommelsestap — men overhodet uten egen fortjeneste, snarere tvert imot.

At den råsterke kjempen Obelix er dum, gjør ham imidlertid ikke til noen ensporet eller unyansert slugger eller dummepetter — tvert imot er han en av de rikeste personligheter i tegneseriehistorien. Og hans påståtte dumhet kan av og til bestrides, syns jeg, som når høvding Majestix og landsbyinnbyggerne i Brann i rosenes leir har latt seg forlede av en macchiavellisk romersk krigshisser til å mistenkeliggjøre Asterix, og Miraculix smilende unnskylder dem (gallerne) med at «de er mennesker» — og Obelix dunker med en megetsigende og sint finger til hodet og sier «Mennesker er sprø, de!» — Og i historien om Asterix og vikingene viser Obelix seg faktisk såpass gløgg at Miraculix må spørre seg selv: «Har gutten *godt* av alle disse gode idéene?»

Som barn fikk Obelix en gang en utpreget lys og barnslig idé, se forsiden: Etter å ha fått skjenn av Miraculix i skolestua for ikke å kunne sin ABC (Asterix' hvisking fra første benk hjalp åpenbart ikke), klatret Obelix (hjulpet av en medskyldig Asterix) opp i Miraculix' styrkedråpegryte, muligens for å utvide sin erkjennelse av virkeligheten ved å utforske det mystiske og ukjente, men mer sannsynlig for å ta sitt monn igjen overfor læreren! En ilende Miraculix reddet ham fra drukningsdøden — men Obelix *fikk* sin bekjente styrkedråpedåp og hevdet seg sikkert bra i slagsmålene i skolegården deretter. . .

Kapitalist.

Obelix er en minst like så sentral person i landsbymiljøet og i tegneserien som vennen Asterix — men kanskje vesentlig pga. sin høyere intelligens blir Asterix seriens formelle hovedperson. Han er «helten» som ordner opp i flokene; det er *hans* gløgge hjerne som staker ut den vei som han og Obelix skal gjøre i vellinga. Men i én enkelt serie, *Asterix på skattejakt,* fremstår Asterix som en fallen storhet: I egenskap av landsbyens «største kriger»(?) får han i oppgave av Majestix å verge en formue som er blitt landsbyen betrodd — en bøtte med sestertier. Pengene blir imidlertid stjålet rett for nesen på ham, og han forvises fra landsbyen til han igjen har klart å fylle bøtta med gangbar mynt. Asterix viser seg langt på vei *ikke* å være oppgaven voksen, og hans merkelige tafatthet i denne historien er nesten vond å bivåne for en garvet beundrer. Dog tar han til slutt sitt monn igjen ved å løse en regulær kriminalgåte(!) nemlig hvordan pengene ble stjålet fra ham og av hvem.

Om Asterix her var en fallen storhet, ble Obelix i historien om *Obelix & Compagnie* en elevert småborger! For hva man enn kan si av godt om Obelix: Landsbyen ler nok en liten smule av ham bak hans obeliskbærende rygg og betrakter ham muligens — i kjærlig munterhet! — som noe av en landsbytulling på linje med «kunstneren» Trubadurix. Landsbyboernes forøvrige intelligensnivå tatt i betraktning burde de heller beskue bjelken i sitt eget øye... Men Obelix presterer altså å overraske dem! Hans bautasteinforretning viser seg plutselig å gå så strykende at Obelix arbeider seg opp til rett og slett å bli landsbyens viktigste person, hvilket enhver forsverge ville. Årsaken er imidlertid en både slu og intelligent overromer som har kjøpt opp alle bautasteinene til en overpris som han selv har fastsatt — med henblikk på å lage inflasjon og børskrakk. Han planer lykkes altfor godt, men med omvendt vri, når vår helt Asterix omsider blander seg opp i spekulasjonene. Men i mellomtiden er Obelix blitt til en person som landsbyens kvinner setter opp som et forbilde for sine menn!

Historien om Obelix' ekspanderende bautasteinvirksomhet er mer enn noen annen Asterix-beretning bygd opp omkring Obelix' personlighet. Tittelen henspiller både på «firmaet» Obelix & Cie og på fortellingens hovedperson. Obelix gjennomgår her alle parvenyens komersielle puppestadier, fra nykapitalistens overraskelse over sin suksess og voksende erkjennelse av sin betydning i det primitive nærmiljøet, frem til blomstringsperioden som storkapitalist i fulle gloriøse og forfengelige pontifikalier. Inntil Obelix' medfødte sunne sans for livets egentlige verdier vender tilbake og han kaster kapitaliståket og klovnedrakten av og går på villsvinjakt som før med Asterix og Idefix! Kosmos gjenopprettes.

Boken om obelixismen vil utvilsomt bli skrevet en vakker dag... I en kort artikkel som denne kan emnet neppe ytes full rettferdighet. Jeg vil avslutte med å ta for meg den siden av Obelix' personlighet som vi gjerne bare får sporadiske glimt av — nemlig hans trofasthet, edelmot og storsinn. I både Asterix på skattejakt og Brann i rosenes leir ser vi at han, som en selvfølge, gjør felles sak med den fordømte og forviste Asterix — selv når han ikke helt forstår hva som egentlig foregår!

Men det vakreste uttrykk for det beste i Obelix' personlighet gir fortellingen I keiserens klær. Obelix forelsker seg! — nemlig i den skjønne teenagepiken Lillefix — og oppfører seg i de innledende stadier av forelsket sinnssyke som en kalvet beiler i puberteten. Men i det øyeblikk da han forstår at hans kjærlighet er håpløs — for ikke bare viser Lillefix seg å være forlovet, men forloveden Tragicomix(!) er i vanskeligheter i Afrika — røper Obelix seg ikke bare som en *mann,* men også som et sant forbilde for den senere så klassiske og tragikomiske franske helt, Cyrano de Bergerac. Cyrano sier, i Edmund Rostands versedrama:

«Håpløst? Ja, det vet jeg jo selv. Men jeg vil kjempe denne kamp allikevel! Den beste kamp er den til ingen nytte. Jeg vil kjempe — til døden gir fred.» Obelix sier i *sitt* versedrama: «Ikke gråt, Lillefix! Vi skal finne din Tragicomix. Ikke sant, Asterix?» Og dermed drar han til Afrika for å kjempe *sin* kamp — stikk i strid med egne interesser.

Og på dette uselviske høydepunkt i Obelix' karriere syns jeg at vi skal forlate ham og hans tapre gallere.

? PRØVELSEN

(Løsning på side 15).

1. Alex Raymond laget fire kjente spenningsserier. Hvilke?
2. Hva er Puttes (Pandas) hjemland?
3. Og hvor kommer Mafalda fra?
4. Hva forbinder du med navnet Wilhelm Busch?
5. Hva heter planeten Supermann kommer fra?
6. En kjent amerikansk tegnefilm- og seriefigur fyller 50 år i år. Hvem er han?
7. Bildet nedenfor er hentet fra en satirisk amerikansk serie, og en av figurene vi ser, er en parodi på en kjent amerikansk ekspolitiker. Hva het serien, og hvem er politikeren?

8. I hvilken serie feiret man årlig Sadie Hawkins Day?

Hjemkomst.

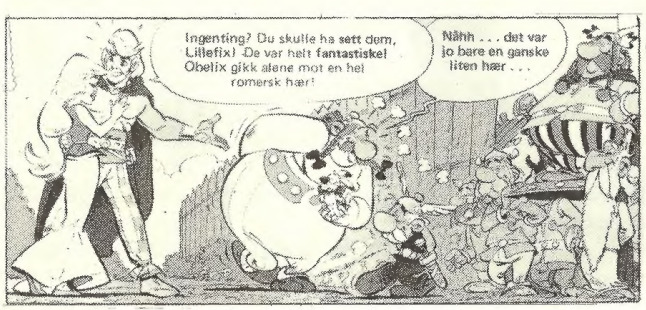
Ingenting? Du skulle ha sett dem, Lillefix! De var helt fantastiske! Obelix gikk alene mot en hel romersk hær!
Nåhh... det var jo bare en ganske liten hær...

Uegnet tidspunkt.

Tilgi ham! Obelixius får så lett latterkrampe...
AHAOHOHOH! HAHAHIKST! HULKOHOOO! ÅHÅÅÅÅÅÅ!
Kan hende han får andre slags kramper hvis han møter de to barbarene!

Mange slags DONALDISME

Av Jon Gisle

I sommer kom et nytt norsk donaldistblad, *Carl Barks & The Old Master's Secret,* utgitt av Torleif Sjøgren-Erichsen og innen den indre sirkel av donaldologiske prominenser forkortet til *OMS.*

★ ★ ★

Her finner man en del av det man savner i Donaldisten — OMS legger nemlig hovedvekten på å karakterisere *innholdet* i Carl Barks' serier. Første nummer åpner med litt om donaldismens tidligste historie — den grå urtid før 1942, da Barks første gang steg ned til massene — og så konsentreres resten av bladet om mesterens produksjon fram til 1950. Redaktørens språk er av og til i blomstrendeste laget, men ellers er OMS i høyeste grad lesverdig. Det er å håpe at det fortsetter, så vi til slutt har fått en samlet framstilling av *hele* Barks' merittliste.

I løpet av sommeren og høsten har *Donaldisten* kommet med to numre, det femtende og sekstende, som vanlig redigert av Pål Jensen (og ikke av undertegnede, slik enkelte tror). I nr. 15 vies megen plass til analyse av det fundamentalvitenskapelige problem: Er donaldisme humor eller alvor? Dette gir bladet et friskere og morsommere preg enn på lenge, men man risikerer jo å komme bort fra det det egentlig dreier seg om, nemlig tegneseriene... Bladet inneholder også bl.a. en gedigen originaltegning av Daan Jippes, samt megen kvalitetsfull ufrivillig humor i hr. redaktørens omfangsrike påveitagen over OMS's eksistens.

I Donaldisten nr. 16 er diskusjonen forstummet; det later til at man har bestemt seg for å være alvorlige. Synd. Men det fins lyspunkter: Leif Wølner slår til med en kvalitetsverbalitet av høy klasse, og Horst Schröder med en beinhard skildring av det amerikanske bruktseriemarked. Ellers er det tynt. Det er langt mellom de humoristiske innslagene, og nesten like langt mellom de få spede forsøk på innholdskarakteristikk av Disneyseriene. Likevel aner man en svak, men dog nærværende vilje til fornyelse: Redaktøren slår ikke lenger om seg med donaldistiske faguttrykk som bare den indre sirkel forstår, han ofrer ikke lenger så mye plass på å moralisere over vulgærdonaldismens dårskap, og han er i ferd med å gjøre sine tidligere så pauvre engelske «Summaries» til en bevisst parodi av ikke ustor eleganse. — Alt i alt er imidlertid OMS det klart beste norske donaldistblad i dag.

Men det er i Tyskland det *virkelig* skjer. Her har redaktøren av Der Hamburger Donaldist, Hans von Storch, publisert en liten avhandling med tittelen *Entenhausen — das neue Jerusalem.* (Entenhausen = Andeby.) Dette er pseudovitenskapelig fliriusdonaldisme på sitt beste. von Storch tolker Donaldseriene som en *bibel,* og takket være en suverent haltende logikk og en like suveren evne til å overse alt kildemateriale som ikke passer inn i skjemaet, kommer han fram til en rekke epokegjørende resultater: Onkel Skrue er en inkarnasjon av Det Menneskelige, dessuten er han den vonde sjæl. Donald er Kristus (!!!) B-gjengen er en gjeng apostler som prøver å lede Skrue inn på den smale sti ved å befri ham for den fristelse pengene representerer. Fetter Anton er Judas, Lilleulv er den barmhjertige samaritan, og Bestemor Duck er Det transcendentale prinsipp. Dette er stort og visjonært! (Dessuten gjør det seg forbasket godt på tysk.) Gratulerer, von Storch!

— — —

Idet vi skal til å avslutte redaksjonen av Serieleseren, dukker også nr. 9 av Freddy Miltons danske donaldistblad, *Carl Barks & Co.,* opp. Mesteparten av bladet er viet identifikasjon av forskjellige Disneytegnere. Ut fra Miltons blad vil man nå kunne gjenkjenne over 20 navngitte tegnere ut fra deres tegnestil. Noe av det mest epokegjørende som er skjedd innen donaldismen til nå.

Johan Vilde

en svensk spenningsserie

***Forfatteren Janne Lundström og tegneren Jaime Vallvé vant førsteprisen i Rabén & Sjögrens tegneseriekonkurranse 1976 med skildringen av Johan Vilde — en 11-årig svensk skrivelærling som får jobb som skipsgutt på Christina,* som skal til Gullkysten — og vi skriver år 1648.**

Som i de fleste tegneserier, også de seriøse (og Johan Vilde-albumene er *meget* seriøse), går imidlertid ikke alt etter planen. Johan — egentlig Johan Klasson Tay — gjør seg til uvenn med «underskepparen», *Biörnen.*

I første album — *Flyktingen* — gjør Johan mytteri, blir dømt til kjølhaling, klarer å rømme under et forrykende uvær og driver halvdød i land på kysten — en kyst som nederlenderne da hadde erobret fra portugiserne. Her blir han tatt til fange av Fernandes, Triståo, en relikt fra portugisernes gullalder, en gammel drukkenbolt. Han vil først utlevere Johan til *Christina,* som selvsagt dukker opp som mest ubeleilig, men finner ut at han trenger gutten til hjelp under en skattejakt i jungelen. Men også den nederlandske erkeskurken Huybert van Effen er på sporet av skatten.

Nok en gang klarer imidlertid Johan å unnslippe dødens favntak og blir opptatt i en negerstamme, hvor han tilbringer tre lykkelige år.

I og med begynnelsen på album nr. 2 — I slavfortet — er det imidlertid slutt på de lykkelige årene: Johan og familie blir solgt som slaver — i bytte med våpen som stammen vil bruke mot nabostammen, ikke mot kolonistene (splitt og hersk). Og så dukker Johans gam e uvenn Biörn opp igjen...

Også svenskene hadde en finger med i den hvite manns svarte fremferd i Afrika, og Johan Vilde bygger i hvert fall delvis på historisk grunn. Serien er ikke morsom (unntatt ett sted) og er nok ikke ment å være det, men tegningene er meget gode og naturtro. Det er en serie du har vondt for å legge fra deg før du er på side 48. En serie som får deg til å tenke. Fargesettingen svinger fra det glorete til det praktfulle. Enkelte feilskjær her bør imidlertid ikke skremme deg fra å lese disse albumene — til det er de altfor gode.

Janne Lundström og Jaime Vallvé:
Johan Vilde — flyktingen
Johan Vilde — i slavfortet
à 48 sider og s.kr. 9,75.
Utgitt av Rabén & Sjögren 1977.

Biörnen — for en gangs skyld på defensiven.

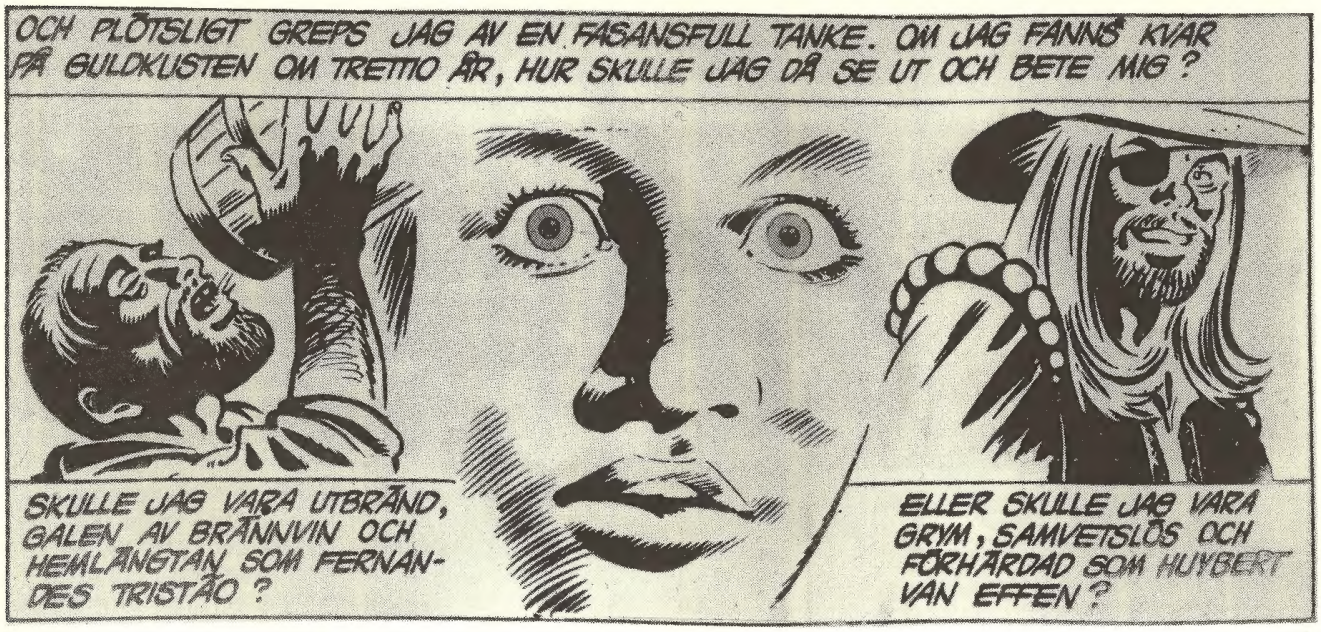
OCH PLÖTSLIGT GREPS JAG AV EN FÄSANSFULL TANKE. OM JAG FANNS KVAR PÅ GULDKUSTEN OM TRETTIO ÅR, HUR SKULLE JAG DÅ SE UT OCH BETE MIG?
SKULLE JAG VARA UTBRÄND, GALEN AV BRÄNNVIN OCH HEMLÄNGTAN SOM FERNANDES TRISTÅO?
ELLER SKULLE JAG VARA GRYM, SAMVETSLÖS OCH FÖRHÄRDAD SOM HUYBERT VAN EFFEN?

B-gjenge

og norske menns l

Bjørn Alstad:

Når det gjelder barns bruk av ulike slag massemedier, vet vi fra spredte undersøkelser i Norge at barn i skolealderen leser flere bøker enn voksne. Vi har også data som forteller oss at barn ser mye på fjernsyn, spesielt i aldersgruppen 9—14 år. Bruk av ulike medier har sammenheng med alder og kjønn, og tegneserieblader og fjernsyn er de viktigste former for media for gutter i aldersgruppen 10—12 år. Pop-plater og ungdomsblader er det viktigste for piker i 13—15-års alderen.

Tegneserier begynner å bli populære allerede i alderen 3—5 år. En undersøkelse viser at blant barn i alderen 3—8 år er det ca. en av tre som *hver dag* leser eller kikker på tegneserier — og interessen for denne litteraturformen øker med stigende alder. En undersøkelse i Finnmark fra 1969 viste at 58% av gutter i alderen 10—12 år leste tre eller flere tegneserieblader i måneden, og ca. 50% av guttene i alderen 13—15 år. For begge disse alderstrinnene lå guttenes lesning av tegneserieblader langt over pikenes (Anita Werner 1969).

I en undersøkelse fra slutten av 50-årene har Eva Nordland analysert sammenhengen mellom tegneserielesing og boklesing, leseferdighet, ordforråd, konsentrasjonsevne o.l. ved hjelp av tester og intervjuer blant barn i alderen 10—11 år. Når det gjelder en mulig sammenheng mellom konsentrasjonsevne og tegneserielesing, viste det seg i Eva Nordlands undersøkelse at det blant pikene var en tendens til at de som leste mest serier hadde noe svakere konsentrasjonsevne. Nordland kommenterer dette slik: «Forteller dette om en tendens til at serielesing svekker konsentrasjonsevnen, eller er det de flyktige pikene som oftere enn andre lar seg fange inn av omfangsrik serilesing?» Blant guttene ble det ikke funnet noen slik sammenheng mellom tegneserielesing og evnen til konsentrasjon. Denne forskjellen mellom gutter og piker søker Nordland å forklare slik: «Det synes oftere å være de mest intelligente guttene med leseferdighet og stort ordforråd som leser mye av både tegneserier og bøker, og disse har da ikke mindre evne til konsentrasjon sammenlignet med guttegruppen som helhet». Nordland spekulerer videre over dette fenomenet, og legger fram den hypotesen at piker med liten konsentrasjonsevne oftere lar seg fange inn av utpreget serielesing enn andre, mens det for guttenes vedkommende kan tenkes at den manglende sammenhengen mellom serielesing og konsentrasjonsevne muligens kan forklares ut fra følgende resonnement: «Det er like mye de 'vellykkede' intelligente guttene med stor lesekapasitet som går til serielesingen fordi serielesing er mer anerkjent som lesestoff for den 'riktige' og 'vellykkede' gutt». (Nordland 1958.)

Når det gjelder sammenhengen mellom serielesing og fantasi i betydningen «innlevingsevne», viser resultatene at det er mer av innleving hos de moderate serilesere enn hos de ivrige serielesere av begge kjønn. Nordland kommenterer dette slik: «Det er vel imidlertid sannsynlig at det foregår en vekselvirkning her... Våre resultater peker alt i alt i retning av at tegneseriene er en faktor i ringgangen av økt interesse og oppmerksomhet for innleving.»

(Nordland 1958.)

Om barns forbruksmønster når det gjelder ulike tegneserieblader og serier i aviser og ukeblad, har vi ingen helt ferske tall å holde oss til, men vi vet at det tegneseriebladet som suverent fører an i popularitet blant barn, er Donald Duck.

Men hvordan stiller det seg med voksnes lesing av tegneserieblader? Vi har ferske opplysninger om dette i IFMs Mediaindeks fra 1975/76, og det kan kanskje være instruktivt å se noe nærmere på

Donald hrumpfer og mumler i 230 000 eksemplarer hver uke. Her tegnet av Vicar.

gen

s lesevaner

omfanget av serielesing hos den voksne norske befolkning — spesielt menn. Det fulle omfanget av slik tegneserielesing kan ikke dokumenteres i denne undersøkelsen, som for øvrig omfatter nær seksti tusen intervjuer over en 2-års periode. Kun ett av bladene er representert, nemlig Donald Duck.

Noen data om Donald Duck

Dette seriebladet utgis her i landet av forlaget Hjemmet A/S og har et ukentlig opplag på ca. 230 000. Det norske opplaget ligger på linje med opplaget i Sverige, som er 240 000 pr. uke. Det danske opplaget er mindre enn disse tall, det finske noe større (290—300 000). Sett i forhold til befolkningen ligger altså Norge og Finland på topp i de nordiske land. Og ettersom Norden synes å ha de største opplagstall i den vestlige verden, betyr dette at Norge trolig ligger nær verdenstoppen når det gjelder popularitet for denne mangfoldige seriefiguren.

Dette håndfaste beviset for bladets popularitet forsterkes ytterligere når vi vet at Donald og hans venner i Andeby og omkringliggende herligheter har vært gjenstand for megen akademisk interesse (Donaldismen), at eldre blader er sterkt etterspurte på markedet (og betales deretter), at forlaget i Norge årlig selger ca. 50—60 000 samlepermer for oppbevaring av serieheftene fra uke til uke og år til år, og at samme forlaget også har utgitt fire kjempemessige «temabøker» (Jeg Donald Duck, Jeg Onkel Skrue, Jeg Mikke Mus og Jeg Langbein). Når man dertil fra forlaget selv får vite at bladet «selger seg selv», at man er særdeles tilbakeholden med å ta inn annonser (og pågangen fra annonsørene er stor), og endelig at det selvsagt er dannet fan-klubber blant leserkretsen, forstår en at vi her står overfor et ganske enestående fenomen i den norske mediaverden.

Hvem er leserne?

Vi har sett litt på i hvilken utstrekning tegneserieblader (og blant disse dominerer Donald Duck) blir lest av barn i ulike aldrer. Vi har også referert et par mindre undersøkelser som har tatt for seg sammenhengen mellom lesning av seriеblader og faktorer som konsentrasjonsevne, ordforståelse osv. blant barn.

Men hvordan ligger det an i den *voksne* befolkningen? Leses Donald Duck av voksne? I hvilket omfang? Hvem er de ivrigste lesere av Donald Duck? Hvilke utdannelsesgrupper? Leses Donald Duck bare i barnefamilier?

La oss kikke nærmere på de tallene IFMs Mediaindeks presenterer.

Vi så at gutter leste mer serieblader enn piker, og man kan spørre seg om dette lesemønsteret holder også når vi når opp i voksen alder. Det viser seg da at mens det blant norske menn over 15 år er hele 14% som bekjenner seg som faste lesere av Donald Duck (fast leser definert som «lest siste 7 dager»), er det tilsvarende tallet 11% for voksne kvinner. Mao.: Donald Duck leses mer eller mindre fast av ca. hver 7. mann og hver 9. kvinne i dette landet. Nå inneholder Mediaindeksen lesertall også for samtlige større aviser og alle ukeblad. Vi har derfor mange sammenlikningstall å holde oss til for bedre å kunne bedømme voksnes lesevaner. Det viser seg f.eks. at lesingen av Donald Duck blant menn har nøy-

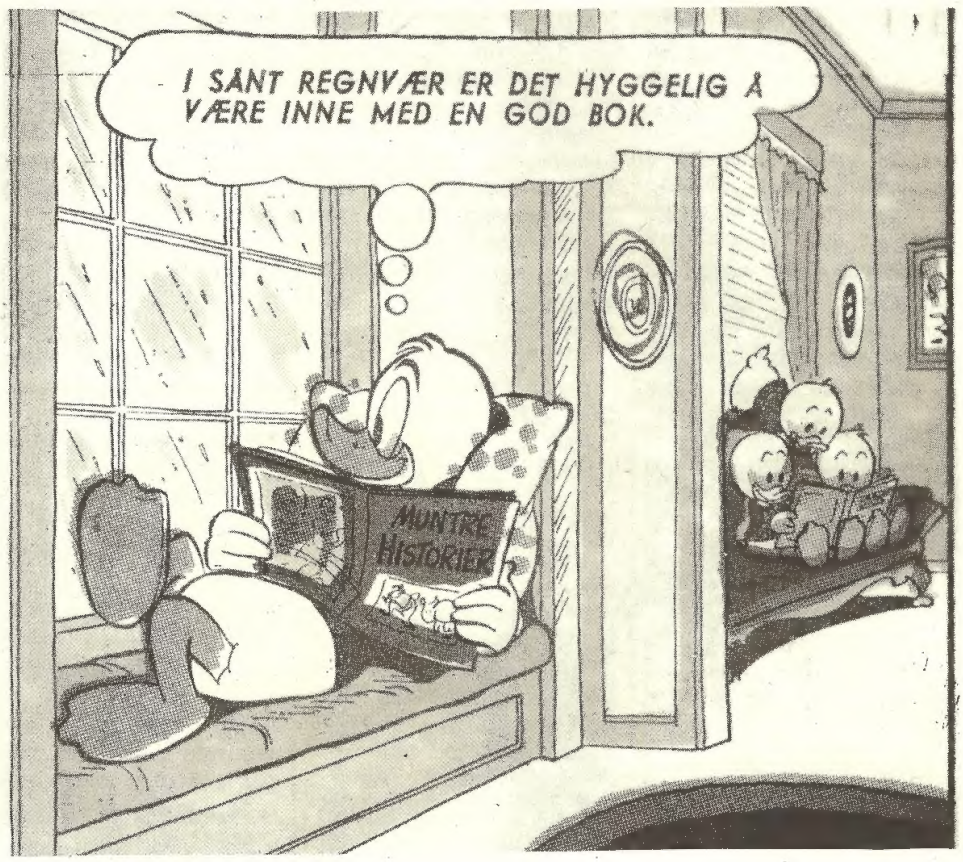

Hele familien leser tegneserier! (Tegner: Carl Barks. For øvrig har Donald ellers en forkjærlighet for bladet *Ronald Plukk.*)

aktig samme prosent «dekningstall» som for bladet Alle Menn, nemlig 14%. Billedbladet NÅ rekker ikke høyere opp enn til halvparten av Donald Ducks tall: 7% blant voksne menn.

Blant kvinner, der Donald Duck som nevnt blir lest av hver 9. person over 15 år, ligger dekningsprosenten ikke langt fra tallene for Det Nye og Kvinner og Klær, som begge opererer med 14%.

Så er det vel bare de yngre aldersgrupper innen de voksnes rekker som «innrømmer» å lese Donald Duck? Svaret er nei. I gruppen 15—19 år er det blant mennene 36% som har lest Donald Duck de siste 7 dager, mot 17% i de neste to femårsklassene, nemlig 20—24 år og 25—29 år. Men så stiger tallet igjen, og i 30—34-årsklassen finner vi hele 26% menn som tilfredsstiller vår definisjon av lesere. Så synker tallene ned til 20% i alderen 35—39 år, til 16% når man er 40—44 år og leses deretter med sterkt minkende hyppighet i aldersklassene over. Men det er likevel 1% over 65 år som leser bladet så hyppig. (Bestefedrene?)

Men tallene ovenfor indikerer vel nokså tydelig at vi har med typisk tenåringslesing og «foreldrelesing» å gjøre?

Så enkelt er det imidlertid ikke. Rett nok leser tenåringer oftere Donaldblader enn andre, men det er tross alt én av seks menn mellom 20 og 30 år som jevnlig følger Donalds meritter. Kvinner mellom 25 og 30 år leser faktisk Donald oftere enn menn i tilsvarende aldersklasse, og siden kvinner gifter seg tidligere enn menn, har det nok her oftest med høytlesing for de yngre barna å gjøre. Dette bekreftes av at det både er kvinner og menn i aldersklassen 30—34 som oftest har befatning med Donald. Barna er da gjerne i Donald-alderen.

Om vi tar for oss familier med barn i ulike alderskategorier, viser det seg at man finner de største leserprosenter i familier med barn fra 3 til 12 år, og her ligger kvinnenes tall på høyde med mennenes. For begge kjønn gjelder at slike barnefamilier leser Donald i nær 30% av tilfellene, men ettersom kvinnene gjennomsnittlig har lavere dekningsprosent enn menn, må man gå ut fra at det oftest er mødre eller kvinnelige husstandsmedlemmer — som leser Donald høyt for barna. Imidlertid har vi ikke her bare med høytlesing å gjøre. Donald Duck er populær i kategorien «studenter og elever» for begge kjønn. 17% av kvinner innen denne yrkesgruppen og 27% av mennene leser Donald Duck jevnlig. Alle Menn leses eksempelvis av 16% menn i tilsvarende yrkesgrupper. Og den akademiske interessen for Donald og hans venner avspeiler seg ikke bare i doktorgradsarbeider og magistergradsavhandlinger, men får også sin bekreftelse i det faktum at hele 17% av norske menn med universitets- og høyskoleutdannelse siste uke leste om B-gjengen, Madam Mim, onkel Skrue, Ole, Dole, Doffen, Den lille, snille ulven, fetter Anton, Petter Smart, Fant, Langbein, Dumbo, Hakkespettene, Langøre, Bambi, Aristokattene og De tre små griser — for ikke å glemme Dolly Duck, Bestemor Duck og Mikke Mus — ja, og så Donald selv, da!

Og inntekten? Jo, den synes i orden blant leserne. Det er faktisk slik at man leser Donald Duck hyppigere jo mer man tjener. Mens bare en av 16 lesere tjener under 30 000 kroner, og en av 12 lesere ligger mellom 30 og 40 tusen kroner, så finner vi at tallene stadig øker med stigende inntekt, slik at det blant mannlige lesere er en av fem som tjener 80 000 kroner og mer.

Av dekningstallene for ulike distrikter i landet ser vi at Donald Duck er mest lest i tettbygde strøk, dernest i mindre byer og tettbebyggelser, og er faktisk mindre utbredt i de større byene. Dette gjelder for både mann og kvinne. Av landsdelene leder Nord-Norge, der f.eks. hver 6. mann over 15 år leser bladet.

Vi har altså her med et tegneserieblad å gjøre som utkommer i nær 12 millioner eksemplarer i året, som ukentlig kikkes i og leses av et stort antall lesere både blant voksne og barn, og som i mange henseender er noe av et høystatusblad når man ser på utdannelse og inntekt for leserkretsen. Om vi for lettvinthets skyld regner med at hvert Donald Duck-blad ukentlig blir lest av gjennomsnittlig to personer eller noe over, finner vi at antall lesere går opp i en halv million pr. uke over det ganske land. Og jeg vil tippe at et blad som Donald Duck er noe man kan innrømme å lese når man blir spurt av en intervjuer som kommer på ens dør. Dette er faktisk ikke tilfellet med enkelte andre ukeblad, særlig får man underrapportering for enkelte mannfolkblader med pene, avkledde piker på midtsidene. Disse vil man kanskje vedgå å «lese» i barbersalonger, i mindre grad i hjemmets arne der man kan regne med en viss overvåking av ens lesevaner. Så ikke med Donald Duck. I enkelte tilfeller, ofte kanskje i intellektuelle kretser, vil jeg tro at Donald Duck tvert om kan bli offer for *over-rapportering*. Mon tro om ikke bladet er litt av et prestisjeorgan i det små innen visse grupper av befolkningen, som ellers visstnok leser «tung» nok litteratur. Dersom denne vidløftige og kjønnsløse gakkgakk i alt vesentlig grad appellerte til såkalte lavstatusgrupper i befolkningen (liten utdannelse, liten inntekt osv.), ville kanskje enkelte av kulturens fanebærere føle seg kallet til å anmode ivrige mediaforskere om å se nærmere på de mulige negative konsekvenser dette massekonsum av slikt lesestoff måtte ha for voksnes ordforståelse, evne til konsentrasjon og lignende. Det er min tro at et slikt forskningsprosjekt ville være dødfødt i utgangspunktet, og at voksne lesere uforstyrret og med god samvittighet ennå i lang tid kan få følge onkel Skrues og B-gjengens meritter — alene eller med Lillebror på fanget.

Utbudet av tegneserier er stort.

MANDRAKE ER MYE FINERE
MEN TENK PÅ GØYALE «GJENGEN» DA DERE
OG DEN KJEMPE-ROMANTISKE SØM JEG HAR GLANT NAVNET PÅ.
LYN GORDON ER MAKS

Flere menn enn kvinner følger Donalds problemer og lidelser. Her lider han i Daan Jippes' strek.

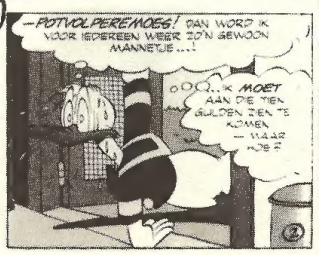

Brev med spørsmål, kommentarer, forslag etc. til brevkassen sendes til SERIELESERENS red. Boks 346, Sentrum, Oslo 1.

Noe jeg spesielt savner i Serieleseren, er en aktualitetsspalte, noe i likhet med Tegneseriemarkedet i det danske Kulørte Sider. Håper dette kan ordnes.
Vennlig hilsen *Jan A. Gjerde.*

For så vidt er jeg enig. Når vi likevel legger nokså lite vekt på nyhetsstoff i Serieleseren, er det dels av plasshensyn, men særlig fordi bladets trykningstid er så lang. Man risikerer at nyhetene blir gammelheter innen bladet kommer ut. Hilsen *Sam.*

Viser til nr. 4 av Serieleseren og har følgende spørsmål i forbindelse med anmeldelsen «En god bok»: Hvordan kan man skaffe seg boken *Paperino 365* med Al Taliaferros klassiske Donald-serier? Vil den eventuelt komme i norsk utgave? Det kunne være en naturlig fortsettelse av *Jeg*-serien.

Så et spørsmål angående Asterix-heftene: I hvilken rekkefølge utkom originalheftene? Årstall?

Med vennlig hilsen
Sven Hjorth-Johansen.

Taliaferro-boken er vanskelig å skaffe fra Italia, men den kommer i norsk utgave til jul 1979. Originalrekkefølgen på Asterix-albumene finner du i Serieleseren nr. 5, side 9. Årstallene er som følger:
1961: *Astérix le Gaulois.*
1962: *La serpe d'or.*
1963: *Astérix et les Goths.*
1964: *Astérix gladiateur.*
1965: *Le tour de Gaule* og *Astérix et Cléopâtre.*
1966: *Le combat des chefs, Astérix chez les Bretons* og *Astérix et les Normands.*
1967: *Astérix légionnaire.*
1968: *Le bouclier Arverne* og *Astérix aux Jeux Olympiques.*
1969: *Astérix et le chaudron* og *Astérix en Hispanie.*
1970: *La zizanie* og *Astérix chez les Helvetes.*
1971: *Le domaine des Dieux.*
1972: *Les lauriers de César* og *Le devin.*
1973: *Astérix en Corse.*
1974: *Le cadeau de César.*
1975: La grande traversée.
1976: *Obélix et Compagnie.*
1977/78: *Astérix chez les Belges.*

Samtlige serier er publisert i tegneseriemagasinet Pilote før de ble album. Asterix dukket første gang opp i Pilote den 29. oktober 1959, i bladets første nummer, som var redigert av René Goscinny.

Hei, Sam! Jeg vil gjerne vite navnene på dem som har tegnet *Tex Willer,* og når serien startet. Og hvem har tegnet *Akim* og *Davy Crockett?* Hilsen *Jostein Hansen.*

Alle seriene du nevner er italienske. *Tex Willer* ble startet i 1948 av manuskriptforfatteren Giovanni Bonelli, som også stod bak *Davy Crockett.* Bonelli har skrevet alle Willer-seriene, mens den viktigste tegneren har vært Aurelio Galleppini. Etter hvert har flere tegnere kommet til: Mario Uggeri, Francesco Gamba, Virgilio Muzzi, Erio Nicolo og flere andre.

Mannen bak *Akim* heter Augusto Pedrazza.
Med spaghettiwesternhilsen:
Sam.

Jeg har gjentatte ganger frydet meg over gode tegninger i Donald-bladene, også flere som ikke har gått under betegnelsen «Klassikere til glede for nye lesere». Men jeg har likevel ofte lurt på om disse gode seriene har vært av ny eller gammel dato, og om dere kanskje kunne gi noen opplysninger om tegnerne? Det gjelder bl.a. to Onkel Skrue-serier: «Inn for en ny livsstil» (nr. 19/1977) og «Kongelig tur» (nr. 38/1977).

Sams Brevkasse

På den negative siden: De fleste av detektiv-seriene med Mikke Mus og Langbein, av nyere dato vel å merke, er katastrofalt dårlige. Jeg blir nesten flau over å lese disse seriene og hopper derfor gjerne over dem. Det samme gjelder flere av Bestemor Duck-historiene hvor de to musene er med. Spørsmålet er derfor: *Hvem er det som plukker ut historiene? Er det ikke mulig å «rense bort» de dårlige?* Flere av de nyere historiene plagierer også eldre historier som virkelig er gode. Slikt er trist og ødelegger helhetsinntrykket.

Jeg lurte også på om dere kunne gi meg opplysninger om tegnerne av de eldre Langøre-historiene, f.eks. «Søren Hvirvelvind», som sto i nr. 19/1977.

Hilsen Donald-fan.

«Inn for en ny livsstil» er ganske riktig en relativt gammel serie. Den er tegnet av Carl Barks i 1962, altså en nokså sen Barks. «Kongelig tur» er derimot ny og laget av Vicar, som tegner i en stil ikke ulik Barks, og som har vært sterkt representert i de skandinaviske Donald-bladene i 70-årene. Til å begynne med var Vicar nokså ubehjelpelig, men han har etter hvert gjennomgått litt av en utvikling, både som story-forteller og tegner.

Detektiv-seriene med Mikke er dels av Paul Murry, som ikke lenger er hva han var, og dels av en svak tegner som prøver å etterligne Murrys stil.

Seriene plukkes ut av en redaksjon i København, i samråd med den norske og svenske redaksjonen. Hos Hjemmet får jeg opplyst at man anser Københavnredaksjonen som meget dyktig, men at man med så hyppig utgivelser mener at det ikke er mulig å unngå enkelte svake serier innimellom. (Hjemmets ord, ikke mine.)

Mange klassiske Langøreserier er av Paul Murry, og jeg tror det også gjelder «Søren Hvirvelvind». Hilsen *Sam.*

Takk for det fine bladet Serieleseren er (selv om det er litt tynt). Jeg syns det er for mye stoff om Donald i det. — Er det mulig for Serieleseren å starte en tegneseriebokklubb som kan distribuere utenlandske serier og også trykke egne serier?

Når kom første *Tempo* ut i Norge? Jeg har 32 pent brukte *Fantomet* og like mange pent brukte superblader som jeg gjerne vil bytte i Tempo hvis noen av leserne vil skrive til meg. Hilsen *Staffan Kverneland,* Ryfylkegt. 24 B, 5500 Haugesund.

Tanken om en slik bokklubb har vært luftet, og på lengre sikt kan det kanskje bli noe av. Foreløpig vil det bli for dyrt, da den seriøse serieinteressen er for liten i Norge — ennå.

Første Tempo kom den 28. september 1966. Hilsen *Sam.*

Om trykkfeil og andre feil i nr. 5

Forrige nummer av Serieleseren fikk en litt trang fødsel. For det første kom det en del senere enn beregnet: det skyldtes flere uheldige omstendigheter som presterte å inntreffe på en gang. For det andre forekom det litt flere trykkfeil enn vanlig.

De fleste registrerte vel at Sam's Strip fikk en ufrivillig reprise, og at samme bilde kom to ganger i Leif Wølners artikkel. Også ellers gikk det særlig ut over Wølner. Bildet på side 9 med underskriften «Tre på farten» forestiller snarere et helt dusin på farten. I tabellen over de viktigste gallerne mangler det norske navnet på Bonnemine: Det er *Godemine,* høvdingfrua. Og i albumoversikten hadde noen «forbedret» Wølners «Asterix' og Obelix' offisielle biografi» til det litt villedende «A.s og O.s offisielle utgaver». For ordens skyld: Det fins ingen uoffisielle Asterix-utgaver.

I Prøvelsen var det to feil: Skaperen av Krazy Kat het ikke Harriman, men Herriman. Og spørsmål 1 var rent nonsens. Pierre Cullifords egentlige navn er naturligvis Pierre Culliford. Det var hans psevdonym det var meningen å spørre om.

Og endelig: I Freddy Miltons artikkel var det falt ut en billedtekst nederst til høyre på side 5. Det skulle stå: «I superheltseriene utnyttes ofte perspektivet som virkemiddel i persontegningene. Bildet her er fra serien Thor, tegnet av John Buscema og Joe Ginnott». *JG.*

PÅVIRKNING — n

Av Elin Amundsen

I dagens Norge er debatten om medienes plass i samfunnet rykende aktuell. Vi har nylig sett at TV-overføringer via satellitt fra andre land, med 8 kanaler å velge i, kan bli en mulighet i Skandinavia, noe som vil innebære både fordeler og ulemper. En annen påminnelse om massemedienes plass i vårt dagligliv fikk vi i slutten av 1977, da det i USA ble ført en rettssak hvor en 15 år gammel gutt sto tiltalt for mord på en gammel dame. Hans forsvarer hevdet at gutten på grunn av sin intense TV-seing var blitt påvirket av at han hadde sett og hørt hvordan mord ble utført, og ikke forstod at han gjorde noe galt. Han gjorde bare det han så ofte hadde sett i filmer. Retten avviste dette argumentet, og gutten ble dømt til livsvarig fengsel.

Vi skal se på hva vi vet om påvirkning fra massemedier — aviser, fjernsyn og særlig tegneserier — på det nåværende tidspunkt: Er det sant at tegneserier og andre medier påvirker? Eller er det en påstand fremsatt av sensurlystne mennesker som misliker alt de selv ikke er enige i?

Hva er påvirkning? La meg forklare hva jeg legger i det; Påvirkning er det som *gjennom lengre tid* kan bidra til å skape eller opprettholde holdninger hos leseren/seeren om forhold eller personer som seriene/mediene behandler. Et nært og kjent eksempel er kanskje onkel Skrue. At denne seriefiguren representerer uttalte verdier, tror jeg vi kan være enige om: Han er arbeidsom (har vært det), og dette gir belønning, men arbeidsomhet i seg selv er ikke nok. Også en briljant evne til å utnytte både tenkelige og utenkelige løsninger for å tjene enda mer, må han være i besittelse av. Selvfølgelig må han ha andre til å gjøre arbeidet for seg, og det blir da Donald og Ole, Dole og Doffen, med sterk vekt på de siste som de som virkelig løser problemene. Disse fire utfører alskens forunderlige ekspedisjoner for å hjelpe Skrue.

Hva er det for slags holdninger som kan skapes her, vil vel mange spørre. Er det noe galt med dette? Det kommer an på hvordan en ser det. Men jeg vil velge å se på utformingen av onkel Skrue som uttrykk for en bestemt ideologi, en ideologi som er allment akseptert i vår del av verden og som innebærer en fast tro på at enkeltindividet er i stand til selv å skape sin lykke. Har vi bare vilje og krefter nok, går det bra. Enhver er sin egen lykkes smed. Vi vet i dag at mange barn som leser Donald — både piker og gutter, men særlig piker — identifiserer seg med Skrue, og dette gjør de ikke hvis de ikke oppfatter det positive ved figuren. Det positive blir her hans ustyrtelige rikdom og evne til stadig å vinne, for han kommer jo alltid ut av sine utrolige foretagender med suksess. Dette siste er viktig for at man skal kunne identifisere seg med ham.

Men er egentlig hverdagen sånn for de fleste av oss? Nei, bildet vi får av onkel Skrue er ikke et bilde vi kan kjenne igjen i vårt dagligliv. Det er en idealisert framstilling av idéer om menneskets muligheter som ikke har så god grobunn i det daglige.

Jeg vil våge den påstand at gjentatt skildring i barnelitteratur av personer med stadig tilbakevendende suksessrike egenskaper, vil kunne få en del lesere til å mene at dette må da være bra, riktig og fint, og sånn vil jeg også være. Jeg tror *ikke* at voksne mennesker som har lest Donald Duck, for alvor går rundt og vil bli som onkel Skrue, men jeg tror likevel at de tanker serien formidler, i en mer nyansert form *kan* bidra til å skape eller opprettholde holdninger som kan ligge nær opp til det bildet vi får gjennom figurene.

Men hva med fakta? Fins det noe materiale fra vitenskapelige undersøkelser som kan antyde noe om serienes evne til å påvirke? Og over hvor lang tid virker påvirkningen, hvis den finner sted?

De amerikanske forskerne Bandura, Ross og Ross foretok i 1963 en undersøkelse over såkalt aggressiv modellering — dvs. barn ble vist figurer som oppførte seg aggressivt. Etter at barna hadde sett modellene, ble de mildt frustrert (hemmet i den leken de holdt på med). Så målte man gjennomsnittlig imiterende, aggressive handlinger de utførte, og totalt hvor mange aggressive handlinger de utførte. Imiterende handlinger er hva de hadde lært mens de hadde sett på de aggressive forbildene, og så kunne utføre etterpå. Videre hadde man kontrollgrupper, som ikke ble vist noen aggressive modeller.

Resultatet ble: 1) Barna lærte mest av å se på en levende modell som befant seg i samme rom som de selv. 2) De lærte nesten like mye av å se på en aggressiv person på film. 3) Hvis de så en tegnefilm med en aggressiv katt, lærte de ikke så mye. 4) Kontrollgruppen, som altså ikke så aggressivitet, var de minst aggressive.

Da materialet ble analysert av forskerne, fant de to viktige virkninger av det å se på aggressivitet:

1) Hvis man ser aggressive handlinger, lærer man selv *nye* former for aggressivitet.

2) Man lærer aggressivitet av både levende og filmede modeller.

Men vi har nok et funn fra denne undersøkelsen: Hvis vi ser andre være aggressive, svekkes de motforestillinger vi har mot å være voldsomme. Selv om vi ikke lærer noe nytt, føler vi mindre motstand mot å foreta oss aggressive handlinger som vi kan fra før.

Påvirkning finner altså sted. Men la meg her innskyte at visse forutsetninger må være til stede for at slik modell-læring skal finne sted. Bandura har satt opp følgende punkter her:

1) *Oppmerksomhet.* Det er ikke nok at vi *ser* modellene. Vi må også ha oppmerksomheten vår rettet mot de handlinger modellen gjør, og de egenskaper han er i besittelse av.

2) *Belønning.* Vi må få inntrykk av at voldsbruken gir resultater. Modellen må vinne noe ved å være aggressiv.

3) *Hukommelse.* Vi må huske det vi så, over *lang* tid.

4) Vi må være i stand til rent praktisk å utføre de voldshandlingene vi har sett.

Modeller kan være «veivisere» for nye handlinger, og det er dette som da særlig gjelder for filmer og tegneserier. Når det gjelder serier, kreves det jo at man

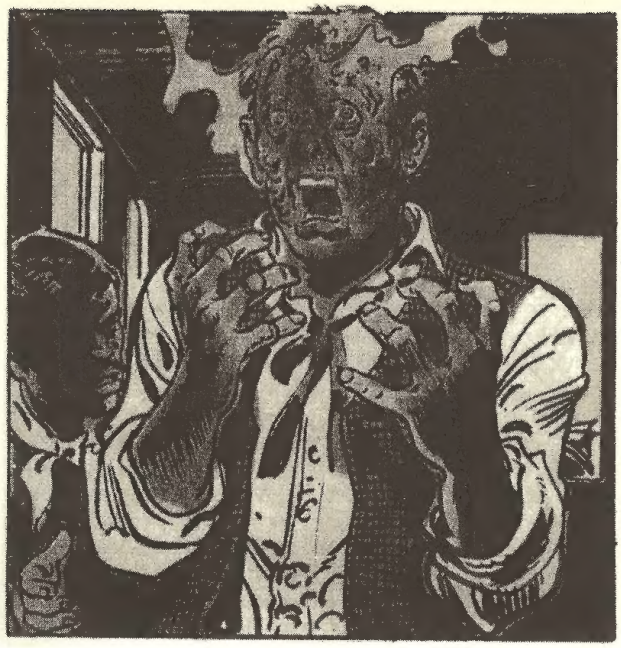

Fra *Blueberry* av Charlier og Giraud.

kan lese, og at man kan bearbeide det man har lest.

I hvor lang tid husker man det man lærer av en modell? En undersøkelse av Hicks fra 1968 viste at barn var i stand til å utføre 70% av det en modell gjorde, rett etter at de så det. Da de åtte måneder senere ble spurt hva de husket, kom 40% av handlingene frem. Dette tyder på at læring «sitter» over relativt lang tid, men det fins få studier over dette. Mye tyder å at det som huskes særlig er gruoppvekkende ting.

Ser vi på tegneserier som Donald Duck, Daffy/Snurre f.eks. onkel Skrue, fetter Anton og Mikke Mus, kan igjen rette søkelyset mot dem og kanskje føre til at leserne identifiserer seg med dem. Onkel Skrue er den pikene identifiserer seg mest med, mens guttene fordeler seg mer på Skrue og heltefigurer som f.eks. Tarzan.

Går vi over til serier som Dick Tracy, superheltserier, krigsserier, Blueberry o.l., ser vi mer direkte utforming av vold og samtidig ofte mer svart-hvitt-framstilling av helter og forbrytere. I Dick Tracy blir forbryterne beskrevet som smarte og grusomme, og i noen tilfeller blir deres fysiske utseende helt tydelig overdrevet, så de knapt virker helt menneskelige. Denne «ikke-menneskelig-gjøringen» av skurkene gjør at man lettere identifiserer seg med helten, og hans handlinger

- myte eller fakta?

Sprett og til dels Astérix, blir volden her ikke forherliget som i enkelte andre serier. Volden blir heller gjort uvirkelig og ufarlig. Jeg vil ikke påstå at man kanskje lærer så mange nye voldsformer fra disse seriene, men barna kan få et urealistisk bilde av hva vold er. I disse bladene er vel ellers hell, usannsynlig hell, og smarthet de faktorer som er avgjørende for figurenes suksess eller fiasko. Det at bestemte figurer alltid (nesten) går av med seieren,

Chester Goulds *Dick Tracy* er dyktig tegnet, men omdiskutert bl.a. på grunn av famstillingen av forbrytere.

Også Donald formidler verdier.

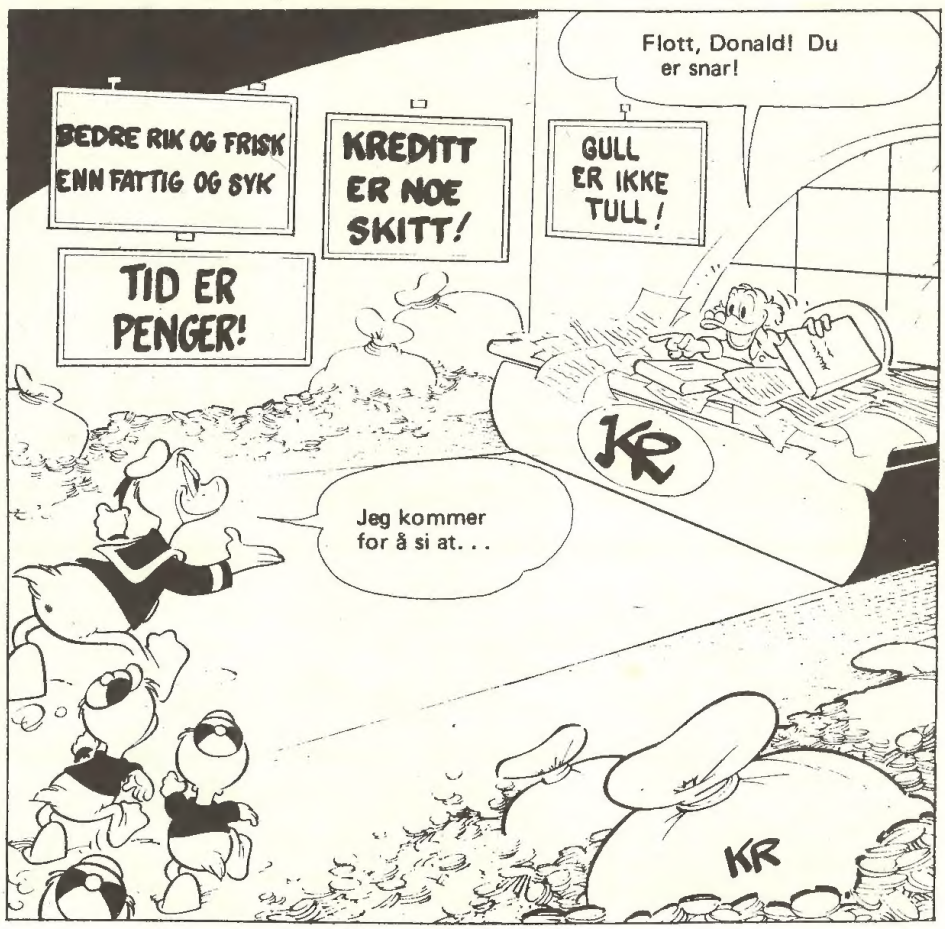
BEDRE RIK OG FRISK ENN FATTIG OG SYK
KREDITT ER NOE SKITT!
GULL ER IKKE TULL!
TID ER PENGER!
Flott, Donald! Du er snar!
Jeg kommer for å si at...
KR
KR

(gjerne nedskyting og banking av motstanderen) kan da lettere oppfattes som rettferdige og riktige, for det er jo noen fæle folk han kjemper mot! Denne unyanserte framstillingen av fiender og forbrytere kan meget vel være med på å opprettholde stereotype holdninger hos leserne, både til andre raser og til forbrytere. De er fæle, de ser avvikende ut, de er ikke som oss.

Men på kort sikt viser seriene at forbrytelse også lønner seg. Forbryterne kommer seg ofte unna i første og annen omgang, og de opplever mye positivt. Dette er vel så betenkelig, da en jo kan bli sittende med det inntrykk at i grunnen kan vold lønne seg, selv om sjansen for å bli tatt alltid er der. Hvor mye yngre mennesker (8—13 år) vil reflektere over de ulike resultatene av voldsbruk, er usikkert, men de fleste får nok med seg at forbrytelse og vold i det lange løp ikke lønner seg. Men de kan altså være virkningsfulle midler underveis.

Hva så med andre verdier som går igjen i de ulike tegneseriene? Pådyttes folk verdier de ikke fra før av er enige i, eller er det slik Tor Edvin Dahl sier i boken *Tegneseriene,* at de verdimønster som seriene gir uttrykk for, bare er «avspeilinger» av holdninger i samfunnet, og noe publikum ønsker? (F.eks. kjønnsrollemønsteret; ofte handlende mann, passiv kvinne.) Får publikum hva de vil ha?

Til en viss grad er nok det riktig, for serier som innholdsmessig er for ekstreme, har ikke de store opplag, i hvert fall ikke her i landet, så det er mulig publikum får det som støtter opp under de holdningene de allerede har. Men her kan vi stille dette spørsmålet: Hva kom først? Serier og filmer med et visst innhold, eller holdningene som svarer til dette innholdet? Holdningene var der nok først, men seriene med sin påvirkningskraft (som jeg mener de kan ha) støtter så opp under disse holdningene. Først når opinionen endrer holdning, endrer seriene innhold. Jfr. Lothar i Mandrake: Først blir han fremstilt som en mer eller mindre dum neger, men senere blir han et fornuftig, tenkende menneske.

Seriene kan altså kanskje mer bidra til å opprettholde bestående holdninger enn å skape nye. Ved siden av dette kan de, der det f.eks. er voldsscener, lære leserne nye måter å bruke vold på. Om man så utfører det man har lært, vil avhenge av situasjonen. Tegneserier og filmer kan ikke ubetinget påvirke leserne/tilskuerne til å handle. Men hos barn kan de legge grobunnen for tanker og holdninger. Barn får jo sine holdninger via foreldrene, skolen og kulturen, og under kulturen kommer særlig tegneserier, som de fleste barn leser.

Tilbake til overskriften. Jeg vil avvise påstanden om at påvirkning er en myte (hvorfor har vi i så tilfelle reklame?), men selve spørsmålet om hva som påvirker, hvordan, i hvor lang tid, er svært vanskelig å svare konkret på. Forskerne er ikke enige. Jeg har i denne artikkelen trukket frem materiale som viser at modeller påvirker barn, og at visse forutsetninger da må være til stede, men ennå ser det ut til at vi trenger mer undersøkelse av dette. Men påvirkning er ikke myte. Den er en realitet, selv om vi ennå må vente på detaljer om denne realiteten til forskningen på dette feltet er kommet videre.

+ ÷ Regne-serier

Noe av det mer fantasifulle den italienske serietegneren Benito Jacovitti har funnet på, er *regnestykker* i tegneserieform. De stod øverst på siden i noen «Zorry Kid»-episoder fra slutten av sekstiåra, to regnestykker på hver side. De har ingen sammenheng med selve serien, men føyer seg pent inn i rekken av absurde detaljer som Jacovitti krydrer sine serier med (sombrerokledde agurker og denslags). Dessuten har regnestykkene den fordelen at de kan leses på italiensk uten at man behøver å lese dem på italiensk, hvis dere forstår hva jeg mener.

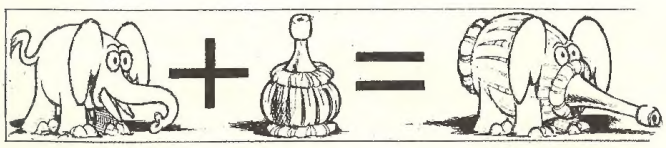

Noen stykker skildrer en *utvikling.* Bemerk den sanne visdom i dette:

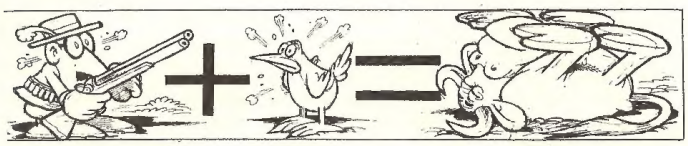

Her er et eksempel på dyp visdom med symbolske overtoner:

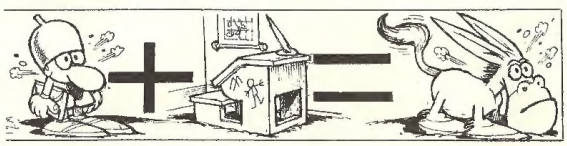

Andre av regneseriene er strengt matematiske — hvis man legger sammen flere ting, får man summen av dem:

La oss avslutte med en virkelig elevert en:

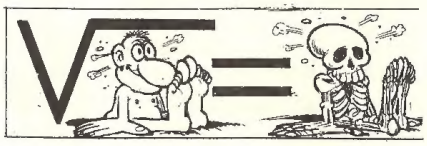

NEWS-NEWS-NEWS!

Charlie Brown's first kiss

Kyss i oktober: Den lile rødhårede, Baltus' hemmelige kjærlighet fra *Knøttene,* har omsider vist seg offentlig. Det skjedde 24. oktober i en tegnefilm på amerikansk fjernsyn, og ikke nok med det: Den samme filmen viser at hun blir *kysset* av sin rundhodede beundrer! Mannen bak serien, Charles M. Schulz, kommenterer begivenheten slik: «Alle blir eldre — også Baltus».

Gift i desember: Sala Palmer, sykepleier, og Kit Walker, fantom og mannssjåvinist. Blant gjestene: Luaga, president, og Mandrake, magiker. Adresse for dagen: Poste restante, Ba — 9000 De dype skoger, Bangalla. Norsk oversettelse er nettopp kommet.

Finsk kulde i januar: Donald er omstridt i Finland. Ungdomsnemnda i Helsinki har bestemt seg for å si opp alle abonnementer som byens fritidsklubber har på det finske Donald-bladet. Nemnda reagerer på bladets borgerlige ideologi, men også på at Donald og Dolly vanker hyppig og intimt (?) sammen uten å gifte seg. Man irriterer seg også over at bladene inneholder tegninger av nakne ender. (Det fremgår ikke av meldingene om man tenker på ender eller ender, hvis dere forstår hva jeg mener.)

Begivenhet i mars: Det statlige tegneserieutvalg rør på seg. Fra 6. til 8. mars avholdt man en tegneseriekonferanse i Tromsø — antagelig første gang noe slikt har vært arrangert i Norge. Vi regner med å komme tilbake med flere detaljer om konferansen.

Festmøte i april: Carl Barks fylte 77 år den 27. mars. Dette runde tall måtte selvfølgelig behørig feires, og Gammeldonaldismens Venner arrangerte derfor festmøte på Ski kvelden og natten til 1. april. Organisasjonens generalsekretær uttaler at det denne gang ble lagt opp til et skikkelig festmøte, uten alt det *tull* som støtte til da 76-årsdagen skulle feires. Tull går ikke an i donaldismen, må vite.

Italiensk I: Det italienske Donaldforlaget, Mondadori, har gitt ut en ny bok med klassiske Mikke Mus-serier. Den heter *Topolino 365* og inneholder søndagssider fra 30- og 40-årene, tegnet av Manuel Gonzales. Gonzales tegner i en stil som ikke er ulik Floyd Gottfredsons, og har ofte kommet i skyggen av ham. I virkeligheten er han en av donaldismens fire store, sammen med Gottfredson, Carl Barks og Al Taliaferro, men med atskillig mer varme og oppfinnsomhet enn f.eks. Paul Murry. Han tegner fremdeles, og hans ensides Mikke Mus-serier forekommer ofte i det norske Donaldbladet.

Italiensk II: Carlo Ponti skal produsere en film etter Hugo Pratts spenningsserie *Corto Maltese,* med Lee Majors i hovedrollen. Corto Maltese er en eventyrer — opprinnelig sjøkaptein — fra tiden like før Den første verdenskrig. Tegneren, Hugo Pratt, er italiener, men serien trykkes i Frankrike og Belgia.

Svensk: To svenske serieskapere, Rolf Gohs og Janne Lundström, har fått stipendier på henholdsvis 12 000 og 8000 kroner fra Sveriges Författarfond. Det var en søknad fra foreningen Seriefrämjandet som førte til at stipendiene ble utdelt. Rolf Gohs er særlig kjent som mannen bak *Mystiska 2:an,* som vi omtalte i Serieleseren nr. 3. Janne Lundström har hatt mange jern i ilden, først og fremst som forfatter av de svenske Fantomet-seriene som Jaime Vallvé tegner, men han har også — sammen med Vallvé — laget den prisbelønte historiske tegneserien *Johan Vilde.* (I Serieleseren nr. 7 har Pål Jensen en omtale av Johan Vilde.)

Amerikansk: *Spiderman* er blitt film. Den er regissert av en viss B. W. Smackhamer, mens Nicholas Hammond har hovedrollen.

Dansk: Boka om *Donaldismen* kommer på dansk i september, under tittelen *Andelogien,* oversatt av Freddy Milton og utgitt av tegneserieforlaget Interpresse. Boka blir en del revidert og ajourført, slik at den blir mer up to date enn den norske og svenske versjonen. *Jon.*

SAM'S STRIP

SVAR PÅ PRØVELSEN SIDE 13.

1. Jungle Jim, Agent X-9 (Corrigan), Flash Gordon (Lyn Gordon), Rip Kirby (Kirkeby). 2. Nederland. 3. Argentina. 4. Tysk urtegneserietegner fra forrige århundre. Laget Max und Moritz, en forløper for Knoll og Tott. 5. Krypton. 6. Mikke Mus. 7. Pogo av Walt Kelly; Spiro T. Agnew. 8. Li'l Abner av Al Capp.

HEY! THERE'S BLONDIE!
A REAL CELEBRITY!
CAN I HAVE YOUR AUTOGRAPH?
CAN I TAKE A PICTURE?
THEY'RE ALWAYS SO DIFFERENT IN REAL LIFE
9-26

Den elleville serien om Langbein som historiske personer - største suksess siden Asterix

En helsprø Langbein i stadig nye utgaver — morsommere enn noen sinne! Og tegningene er så frodige at de burde henge på veggen! 5 hefter er foreløpig kommet, og det er flere å glede seg til.

Pris kr. 12,—.

Iznogood-album

Mannen bak Asterix har også laget serien om storvisiren Iznogood, som over alt i denne verden ønsker å være kalif istedet for kalifen. Dette egoistiske ønsket avstedkommer de villeste og merkeligste kupp-planer, som alle ender med nederlag for den onde Iznogood. Hittil er 4 album utkommet.

Pris kr. 12,—.

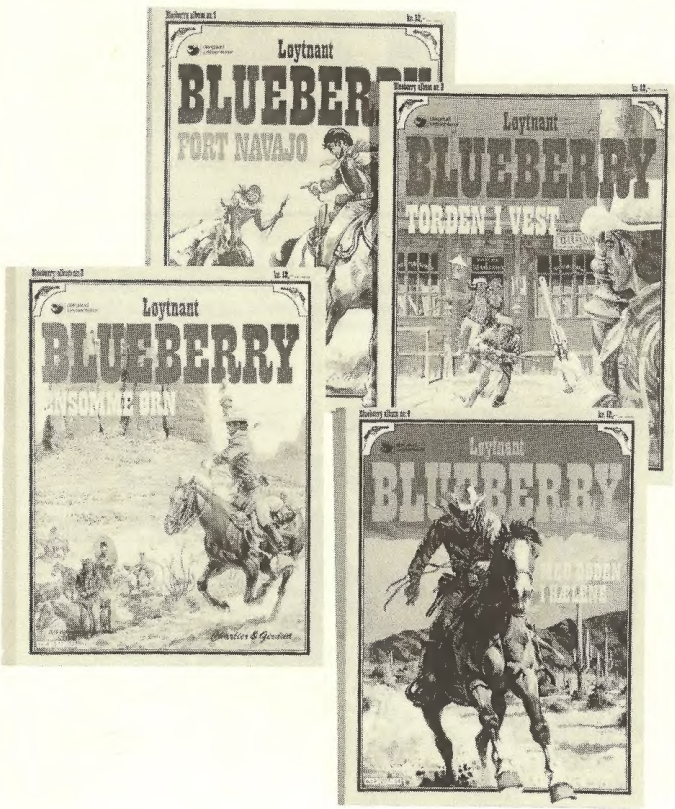

Løytnant Blueberry - den nye Morgan Kane?

Han er løytnant i det amerikanske kavalleri, og er kjent som en villstyring som gjerne går sine egne veier. Den historiske bakgrunn er dessuten meget realistisk, og danner en ramme om serien. Foreløpig er det kommet 4 Blueberry Album.

Pris kr. 12,—.

A/S Hjemmet - Bladforlaget